

ACC. N:R M. 15949:1-5.

Landskap: *Dalsland* Upptecknare: *Anders Larsson, Högsäter*
Härad: *Valbo* Berättare: " " "
Socken: *Wännelanda* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1963* Född år *1890* i *Wännelanda*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lokal- och personhistoria. s. 1-5.

LUF 117

4/9-63

Skriv endast på denna sida.

Lokal och personhistoria.

Naturföreteelser och fornninnen. I min barndom talade man ofta om vissa ställen och märken i omgivningen. Då hade man inga cyklar eller annat forstskaffningsmedel utan man fick gå till fots när man skulle någonstans. Då gick man vanligen så rakt som möjligt dit man skulle utan att bry sig om vägar. Man blev därför bra känd i terrängen och kom att lägga märke till ett och annat. Ett berömt märke mellan Ränslanda och Högsätters socknar är Domhalla där sju hemmas slöter ihop varav tre från Ränslanda, Iken, Torp och Stentorp samt fyra från Högsäter, Bön, Tun, Bärby Norra och Södra. Huruvida Domhalla har något samband med domstolsplats är inte känt. Den utgöres av en stenvägg som är något upp-pallad. Ett stycke härifrån åt väster finnes en gränsten som kallas "Fars mössa och mors hatt". Denna utgöres av en stående sten med en mindre sten till hövet ovanpå den undre smala högen. Vid en skogsstig i denna omgivning finnes ett berg liknande en sittbänk som man kallade "Vilarsberget". Där satte man sig ofta och vilade.

Sug 117

I norra delen av Rånvelanda invid Svärlättjärn finns ett litet järn som kallas Slutögat. Det har sagts att detta är så djupt att det inte har någon botten.

På en kulle i Torp finnes två ättehögar nära varandra, och likadant finnes två ättehögar 500 meter därifrån på en kulle i Nyklebyn.

Kyrkan och kyrkogården. Kyrkan uppfördes år 1773 av sten. På en kulle invid den gamla kyrkan som var av trä och järfallen. Den nya kyrkan flyttades utanför kyrkogården och det dröjde 90 år innan man förstörde kyrkogården så att kyrkan fick stå på kyrkogårdens område. Det var strävsamt att bygga kyrkan, och man satte därför några detaljer på framtiden. Man insade stengolv och enkla sittbänkar med enkel inredning vid kyrkbyggnaden. År 1850 utfördes en genomgripande renovering, nytt golv av trä, nya bänkar, altare och predikstol. Innertaket sänktes något och gjordes nytt. År 1896 uppfördes läktare, och installerades värmekamin. År 1944 byggdes torn av tegel, sakristia på södra korväggen, nya

bränkar ny orgel och radiatorvärme. Övriga data för kyrkan: 1909 fick församlingen som gåva den gamla altartavlan från 1700-talet ur Högsätters gamla kyrka ~~och~~ som då revs. 1934 anskaffades 2 nya klockor, varav den ena som gåva av Johan Wallin, Ammerud. Kyrkan har nu fyra klockor. De två äldsta användes dock sällan. På 1950-talet anordnade man el-värme för kyrkan och maskinringning för bägge de nyaste klockorna.

Min mor född 1855 berättade i min barndom att den största av dåvarande två klockorna i Högsäter hade så hög och vacker klang att den hördes ända till Uddevalla (något över 4 mil). Detta tyckte inte uddevallarna om varför någon därifrån for till Högsäter och spräckt kyrkklockan med en hammare. Därefter fick klockan normalt ljud och hördes inte så långt.

En min farbror som också hette Anders Larsson och var född 1842 berättade i hans ungdom då kyrkan var utanför kyrkogården gick framkörvägen hit till Tarp tät invid kyrkan. Barn och yngre som skulle fjärdas förbi kyrkan vid mörketa var rädda för spöken där. Min farbror kom berättat med

häst en mörk kväll och hon var spöknädd. Han led sig därför i källran och blundade så skulle hästen gå själv förbi kyrkogården och kyrkan och han ämnade resa sig upp och ta tomman när han kommit förbi kyrkan. Men det gick så olyckligt att hästen gick så nära kyrkan att källran fastnade mot kyrkväggen. Han blev då tvungen att gå upp och få loss källran och det gick bra, för han fick inte se något spöke.

3 fråga om Raggårds kyrka har berättats att den först skulle byggas vid Tummeliden i Härslett, Rännelanda invid gränserna till Raggårds socken Sedan man hade börjat bygga kyrkan där blev den av någon övernaturlig kraft en natt flyttad till Raggård där den nu står. Man fortsatte bygget på den nya platsen i förvisning om att det var Guds vilja att den skulle stå där. Både Färbo kyrka och Rölunda kyrka blevo gämda och glömda i öde bygd efter digerdödens härjning. När sedan bygden åter blev befolkad fann man dessa kyrkor i vildmarken och återställde dem i brukbart skick.

För att återgå till Rännelanda kyrka kan nämnas att det

finnes gamla inventarier i den från medeltiden: Kristus av ek från 1300-talet, madonnaskip av ek och furu från 1400-talet, pålgoskip av ek och furu, dopfont av täljsten med uttömningshål i två delar.

Före 1860-talet var kyrkogården liten och det var ont om gravplatser.

Man fick därför gräva om i gamla gravar och detta fick ofta göras efter så kort tid som 20 år. Själsspillingar, de som dödat sig själva, fick ej bäras in på kyrkogården genom porten utan över en trappa invid porten. För dessa var en särskild avdelning vid ett hörn av kyrkogården, de fick alltså inte begravas bland de andra.

Bebyggelsen. Den ursprungliga näringen har varit jordbruk, och varje bonde hade ett mantal med byggnader för detta. Efter hand uppodlades mera åker och behovet av flera hem tillkom. Hemmanet blev då delat och man byggde de nya byggnaderna så nära de förtvarande som var lämpligt. På så sätt bildades byalag. På 1800-talet skiftades egendomarerna om och byggnaderna flyttades isär till lämplig plats på området. 1900-talet kännetecknas av tätortsbebyggelse i samband med att böndernas antal är i ständigt minskning.